

NEDERLANDS TIJDSCHRIFT VOOR VELDBIOLOGIE
OPGERICHT DOOR E. HEIMANS, J. JASPERS Jr EN JAC. P. THIJSSE

De verspreiding van de Kleine barsijs in Noordholland

CHR. VAN ORDEN.

Toen in 1942 het eerste broedgeval van de Kleine barsijs op Terschelling vastgesteld werd zullen er weinigen in de veronderstelling geweest zijn dat deze vogel een regelmatige Nederlandse broedvogel zou worden. Immers, het oorspronkelijke broedgebied — het Midden-Europese bergland — heeft weinig associaties met het Nederlandse kustgebied. Vergelijkingen met de Engelse broedgebieden maakt het regelmatig broeden van de Kleine barsijs in Nederland iets begrijpelijker, alhoewel ook daar het broeden van deze soort enigszins vreemd is. Doordat de Engelse

Kleine barsijsen de herfst en winter grotendeels op het vaste land van Europa doorbrengen — België, Frankrijk en gedeeltelijk ook Nederland — is het zeer waarschijnlijk dat onze vogels van Engelse oorsprong zijn. Op de voorjaars trek zullen naar alle waarschijnlijkheid vogels te lang in noordelijke richting gevlogen hebben in plaats van noordwestelijke, op de Engelse broedgebieden gerichte trek, zodat op deze wijze het vestigen op enkele Waddeneilanden een feit werd. Aanvankelijk geschiedde de vestiging schoorvoetend, aangezien tussen het verstrijken

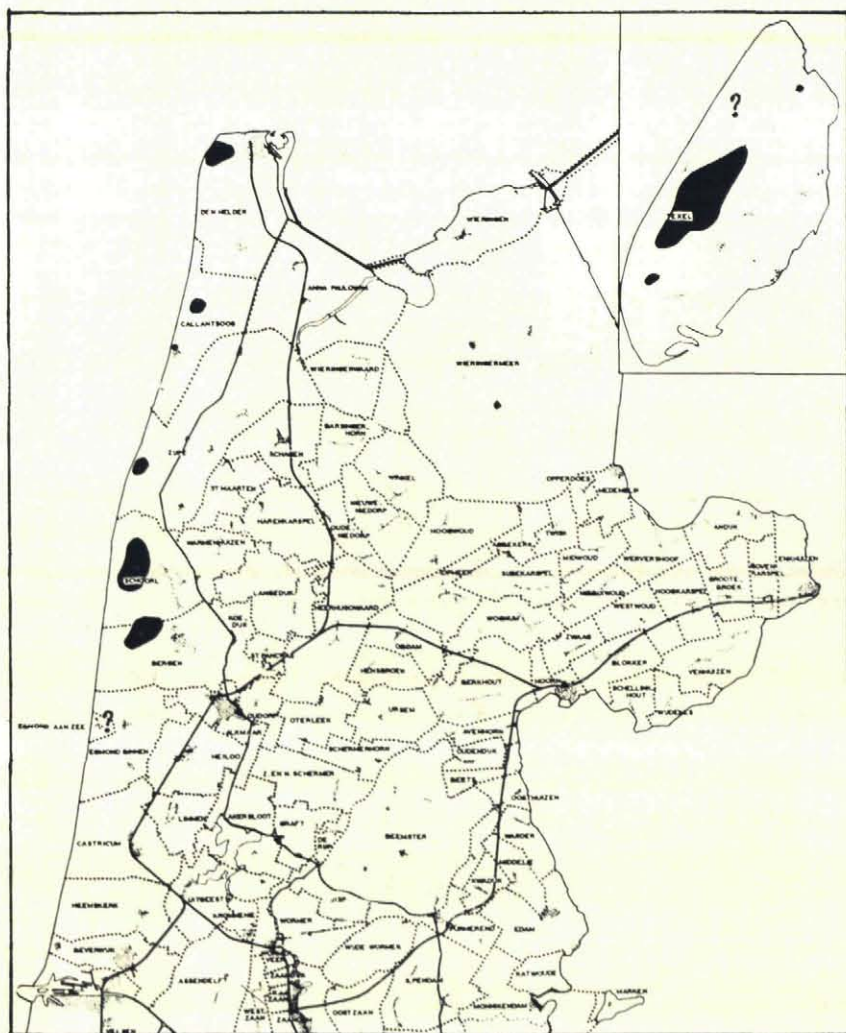

Fig. 1. Verspreiding van de Kleine barsijs als broedvogel in Noordholland in 1966.

van het eerste Terschellingse broedgeval in 1942 en andere definitieve broedgevallen in 1960 op Vlieland een tussenruimte van 18 jaren ligt.

Gebiedsuitbreiding verloopt echter in het algemeen niet snel, waarbij nog komt dat Kleine barsijsen in de broedtijd zeer geheimzinnige vogeltjes zijn, zodat het zeer waarschijnlijk is dat broedgevallen over het hoofd gezien zijn. Ook thans breiden Kleine barsijsen hun broedgebied nog uit, met gevolg dat deze soort

thans ook regelmatig, zij het in kleine aantallen, langs de Noordhollandse kust broedt.

Daar een overzicht van de Noordhollandse broedgebieden tot dusver niet aanwezig was, heb ik getracht deze zoveel mogelijk te inventariseren en op kaart te brengen. Het inventariseren van Kleine barsijsen is een lastige aangelegenheid en wel om de volgende redenen. Kleine barsijsen arriveren laat in hun broedgebied, eind april is een vroege datum en eind mei is

niet uitzonderlijk laat. De vogels gedragen zich dus als boreale vogels en verloochenen hun afkomst niet. Het late arriveren is niet het gevolg van grote afstanden die zij moeten afleggen. Verder dan Midden-Frankrijk zijn Nederlandse vogels nog niet vastgesteld. Een deel van onze Barmsijzen blijft in de winter zelfs in Nederland en ook vlak bij de broedgebieden. Dit aantal overwinterende Kleine barmsijzen fluctueert van jaar tot jaar echter sterk, doch is een veel meer voorkomend verschijnsel dan de Avifauna van Nederland suggereert.

Verder hebben Kleine barmsijzen in het voorjaar nogal eens de gewoonte om te gaan baltsen op plaatsen waar zij niet broeden. Dit zijn dan meestal vogels die nog op weg zijn naar Vlieland, of althans naar wat noordelijker gelegen gebieden. Zo kan het voorkomen dat Kleine barmsijzen eind mei en zelfs nog begin juni baltsend en zingend worden waargenomen in terrein waar ze niet broeden. Voor het overige gedragen de vogels zich in de broedtijd als teruggetrokken vogels, vrijwel uitsluitend hun aanwezigheid kenbaar maken door „tjet-tjet“-geluidjes, die zij nogal eens maken bij het overvliegen. In deze periode behoren de mannetjes van de Kleine barmsijzen tot de mooiste Nederlandse zangvogels. Borst en voorhoofd zijn dan diep karmijnrood.

De huidige broedvogelstand was per gebied als volgt.

Texel: Pas in 1961 is het eerste definitieve broedgeval geconstateerd en wel een nest met vier jongen in de Korverskooi. Naar alle waarschijnlijkheid heeft de soort vóór 1961 op Texel gebroed. Vóór 1962 was de Kleine barmsijzen echter aanmerkelijk schaarser dan daarna (C. Eijerman). Zoals ook in de andere Noordhollandse gebieden is de Kleine barmsijzen op Texel een

typische vogel van bosranden, vooral waar die begroeid zijn met door de wind geschoren berken, meidoorns en dennetjes. Berkjes zijn favoriet. Alhoewel er in 1966 maar zes nesten zijn gevonden, twee in de „Biesbos“, drie langs het voetbalveld van Den Hoorn en één te De Cocksdorp, hebben zeker 26 paren op Texel gebroed. Behalve in de op de kaart aangegeven broedgebieden wordt de Kleine barmsijzen ook nogal eens in de broedtijd waargenomen tussen De Muy en de Slufter. Broeden is hier echter nog een onzekere zaak. *De Donkere Duinen bij Huisduinen:* Dit is de eerste vestiging op het vasteland van Noordholland geweest, alhoewel concrete gegevens niet aanwezig zijn. Wijlen de heer Schoorl heeft in ieder geval het broeden van een enkel paartje vóór 1960 vastgesteld. In 1961 broedden hier vier paren, in 1966 vier of vijf paren. Ook hier broeden de vogels het liefst in door de wind geschoren berkjes en ook in meidoorns en jonge Sitkasparren.

In het kooibos *Luttickduin te Callantsoog* werd in 1960 het broeden van deze soort vermoed. Het duurde tot 1963 voor het broeden hier definitief werd vastgesteld. In 1966 hebben zeker drie paren hier gebroed. De in 1964 en 1966 gevonden nesten — drie stuks — bevonden zich weer in berkjes. Op 26 mei 1966 vertoefden in het kooibos nog minstens 30 exemplaren, die daarna nog doorgetrokken zijn.

In het *Zwanenwater* heeft ten minste één paartje gebroed.

Het *Staatsbos ten westen van het Reactor Centrum te Petten* was in 1963 voor het eerst broedgebied van de Kleine barmsijzen. J. Hart vond toen het nest met jongen. Daarna is er van broeden niets definitiefs bekend geworden tot 1966. In het afgelopen seizoen hebben twee à drie paren hier gebroed. Nesten zijn niet gevonden.

In de boswachterij Schoorl heeft de soort zich omstreeks 1960 gevestigd en misschien nog eerder. In 1960 heb ik zeker één paartje gezien dat zéér aan broedvogels deed denken. Daarna werd de Kleine barmsijs in de zomer steeds wat algemener. In 1966 hebben zeker 15 paren in deze boswachterij gebroed, voor het grootste deel langs de randen van het Staatsnatuurreservaat „De Ijsbeer”. Er zijn twee nesten gevonden door G. Kuindersma, welke zich bevonden in berkjes. Van deze nesten vond het broeden wel erg laat plaats. Uit één van de nesten vlogen de jongen pas begin augustus uit, van het andere nest zelfs omstreeks de 20e augustus. Het broeden langs de Noordhollandse kust is, althans voor een deel, afkomstig van het Vlielandse „uitbreidingscentrum”. Eén van de Schoorlse broedvogels van 1966 lag namelijk op een gegeven moment dood onder het nest. Het beestje was geringd en bleek een vrouwtje te zijn dat op 1-8-1962 als jonge vogel op Vlieland geringd was. Het mannetje heeft ondanks het verlies van eega de vier jongen groot weten te brengen. Het *P.W.N.-gebied* langs de weg Bergen-Bergen aan Zee is sinds 1963 in de zo-

mermaanden vrij rijk aan Kleine barm-sijzen. Het broeden was evenwel tot vóór 1966 dubieus. In 1966 zijn er echter minstens zes paartjes tot broeden gekomen, afgaande op vogels met juist uitgevlogen jongen.

Ook *even ten zuiden van Egmond aan Zee* heb ik geregeld twee Barm-sijzen gezien, zodat ook hier het broeden mogelijk is.

Voor *overig Noordholland* kan gesteld worden dat er in de zomermaanden zo hier en daar vogels worden waargenomen. Het broeden is hier echter nog niet vastgesteld.

In 1966 hebben in totaal zeker 56 à 58 paartjes Kleine barm-sijzen in Noordholland gebroed. Naar alle waarschijnlijkheid is dit aantal echter groter, gezien het geheimzinnige doen en laten in hun broedgebieden. Naar wij hopen zal de Kleine barm-sijds zich ook in de toekomst uitbreiden. Tenslotte is deze vogel met de Morinelplevier de enige representant van koudere klimaatgebieden die vaste voet op Nederlandse bodem gekregen heeft, en buitendien een aanwinst voor onze Avifauna.

Litteratuur.

- Blok, A. A. en A. L. Spaans 1962: Het voorkomen van de Barmsijs, *Carduelis flammea* L. als broedvogel in Nederland n.a.v. waarnemingen op Vlieland in voorjaar en zomer van 1960 en 1961. *Limosa* 35, p. 4-15.
 Commissie der Nederlandse Avifauna 1962: Avifauna van Nederland.
 Mountfort c.s. 1960: Vogelgids.
 Voous, K. H. 1960: Atlas van de Europese Vogels.

